

EUROPOS KOMISIJA

Briuselis, 2011.6.20
KOM(2011) 363 galutinis

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

„Rio+20“: ekologiškos ekonomikos ir geresnio valdymo siekiai

KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

„Rio+20“: ekologiškos ekonomikos ir geresnio valdymo siekiai

1. „Rio+20“: GALIMYBĖ, KURIA PASAULIS PRIVALO PASINAUDOTI

2012 m. birželio mėn. visų dėmesys nukryps į Rio de Žaneirą, kur praėjus dvidešimčiai metų po pirmojo „Žemės susitikimo“ valstybių ir vyriausybių vadovai dalyvaus Jungtinių Tautų konferencijoje tvaraus vystymosi klausimais¹ (UNCSD, kuri dar vadinama „Rio+20“). „Rio+20“ susitikime bus atsižvelgta į ankstesnius pasaulinio lygio susitikimus: į 1972 m. Stokholme įvykusią Jungtinių Tautų žmogaus aplinkos konferenciją, į 1992 m. Rio de Žaneire įvykusią Aplinkos ir plėtros konferenciją („Žemės susitikimą“), ir į 2002 m. įvykusį Pasaulio aukščiausiojo lygio susitikimą tvaraus vystymosi klausimais. Jame taip pat bus atsižvelgta į 2000 m. įvykusį Jungtinių Tautų Tūkstantmečio aukščiausiojo lygio susitikimą ir į Tūkstantmečio vystymosi tikslus.

„Rio+20“ suteikia išskirtinę galimybę užtikrinti, kad mūsų tarpusavyje susijusiame pasaulyje bus laikomasi atnaujinto politinio įsipareigojimo siekti tvaraus vystymosi. Šioje konferencijoje bus įvertinta pasiekta pažanga, nustatyti įgyvendinimo trūkumai ir iškilę sunkumai. Veiksmai bus vykdomi dviejų susijusių temų kontekste: „ekologiška ekonomika siekiant tvaraus vystymosi ir skurdo panaikinimo“ ir „tvariam vystymuisi reikalinga institucinė struktūra“.

Būtent „Rio+20“ gali būti pradėtas greitesnis ir iš esmės vykdomas pasaulio perėjimas prie ekologiškos ekonomikos – ekonomikos, skatinančios augimą, sukuriančios darbo vietas ir naikiniančios skurdą, – to būtų siekiama investuojant į gamtos turtus ir saugojant juos, nes nuo jų priklauso ilgalaikis mūsų planetos išlikimas. „Rio+20“ konferencijoje taip pat gali būti pradėta būtina tarptautinio tvaraus vystymosi valdymo reforma.

Europos Komisija yra pasiryžusi prisidėti, kad „Rio+20“ konferencija būtų sėkminga. Šis komunikatas yra tolesnio dialogo su ES institucijomis, pilietine visuomene, verslo įstaigomis ir šalimis pasaulio mastu pagrindas; jame išdėstyta Komisijos pradinė nuomonė apie tai, kokie gali būti konkretūs „Rio+20“ konferencijos rezultatai. Jis pagrįstas įvairiomis ES politikos sritimis, susijusiomis su tvariu vystymusi ir 2020 m. Europos strategija, jame taip pat atsižvelgiama į 2011 m. vasario mėn.² pradėtas viešąsias konsultacijas.

¹ www.uncsd2012.org

² http://ec.europa.eu/environment/consultations/un_2012.htm.

2. PADĖTIES APŽVALGA NUO 1992 M. ĮGYVENDINIMO TRŪKUMAI IR NAUJI UŽDAVINIAI

2.1. Tvarus vystymasis tarptautiniu lygmeniu

Paskutiniais dešimtmečiais pasaulyje susiformavo kelios pažangios tendencijos. Pažangiausios iš jų yra susijusios su pajamų augimu: 2000–2005 m. laikotarpiu daugiau kaip 120 mln. gyventojų uždarbis buvo didesnis nei „doleris per dieną“. Taip pat pagerėjo galimybės įgyti išsilavinimą, naudotis sveikatos priežiūra, turėti vandens.

Jungtinių Tautų bendroji klimato kaitos konvencija (JTBKKK) ir 1992 m. Rio de Žaneire paskelbta Biologinės įvairovės konvencija parodė, kokias galimybes suteikia veiksmai pasauliniu lygmeniu. 2010 m. Kankūne įvykusiomis derybomis dėl klimato kaitos padaryta pažanga siekiant naujo pasaulinio dėl klimato kaitos reikalingo valdymo ir įgyvendinant tikslą, kad vykstant klimato kaitai temperatūra padidėtų ne daugiau kaip 2°C. Didelės pažangos buvo pasiekta ir 2010 m. Nagojoje įvykusioje Biologinės įvairovės konvencijos (BĮK) šalių konferencijoje. Taip pat labai išaugo mokslinės informacijos aplinkos klausimais apimtys ir jos sklaida visuomenei, visų pirma klimato kaitos klausimais. Pilietinė visuomenė aktyviau dalyvauja formuojant pasaulio politiką iš esmės todėl, kad pagerėjo bendravimas internetu.

Per paskutinius dvidešimt metų kelios besivystančios šalys tapo pagrindinėmis ekonomikos ir politikos dalyvėmis. Todėl pradėjo formotis nauja galios ir įtakos pusiausvyra ir, atitinkamai, atsirado nauji vaidmenys, kuriuos atliekant reikės prisiminti ir naujus įsipareigojimus.

Nepaisant teigiamų pokyčių, vis dar yra didelių įgyvendinimo trūkumų, kurių aptarimas bus įtrauktas į „Rio+20“ darbotvarkę. Apie 1,4 mlrd. žmonių vis dar gyvena didžiuliame skurde (daugiausiai Afrikos šalyse, esančiose į pietus nuo Sacharos ir Pietų Azijoje), o šeštadaliui pasaulio gyventojų trūksta maisto. Kai kurie Tūkstantmečio vystymosi tikslai įgyvendinami labai lėtai. Pavyzdžiui, įgyvendinant Tūkstantmečio vystymosi tikslus sanitarijos srityje, sanitarinės sąlygos pagerintos tik pusei besivystančio pasaulio gyventojų. Tūkstantmečio tikslai įgyvendinami labai nevienodai geografinė prasme: vienuose regionuose jie įgyvendinami labai gerai, kituose – atsiliekama; o nestabiliose valstybėse nepavyko įgyvendinti nė vieno Tūkstantmečio tikslo. Šias problemas spręsti trukdė paskutinė ekonominė krizė ir kylančios maisto kainos, dėl kurių skurde gyvenančių žmonių skaičius dar labiau išaugo.

Daug aplinkos uždavinių nebuvo išspręsta ir jie tapo dar labiau neatidėliotini. Augant išteklių (žemės, vandens, miškų, ekosistemų) poreikiui, jie vis labiau alinami ir bloginama jų būklė, o biologinė įvairovė ir miškai nyksta nerimą keliančiu greičiu. Medžiagų išteklių ir prieigos prie tokių išteklių stoka taip pat tampa pasaulinį susirūpinimą keliančiais dalykais. Pasaulio išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis didėja dėl žemės naudojimo pokyčių ir augančio iškastinio kuro poreikio. Be to, dėl klimato kaitos (pavyzdžiui, besikeičiančio kritulių kiekio ir jūros lygmens padidėjimo) aplinkos problemų gali dar padaugėti. Mažėjant vandens ištekliais ir blogėjant jūrų aplinkai, problemos aštrėja, o vandens stoką dar iki 2025 m. gali pajusti trečdalis pasaulio gyventojų. Dykumėjimo ir dirvožemio blogėjimo poveikį patiria nemažai besivystančių šalių, kurių ekonomikos iš esmės yra susijusios su žemės ūkiu ir natūrine žemdirbyste. Nepaistant pažangos, įgyvendinant tarptautines konvencijas besivystančiose šalyse ir besiformuojančios ekonomikos šalyse, tarša pavojingomis medžiagomis (pavyzdžiui, pesticidais, pavojingomis atliekomis) tebesitęsia. Dauguma šių aplinkos problemų nėra pavienės – jos tarpusavyje tiesiogiai ir netiesiogiai susijusios.

Panašu, kad ateityje ekonomika greičiau augs besiformuojančios ekonomikos šalyse ir tinkamai ją valdant bus galima įveikti skurdą. Tačiau toliau taikant dabartinius vartojimo ir gamybos modelius daugelyje pasaulio šalių bus sunaudojama daugiau gamtos išteklių, greičiau prastės aplinka ir spartės klimato kaita. Našta ir poveikis aplinkai padidės dėl augančio gyventojų skaičiaus (manoma, kad 2050 m. jis išaugs mažiausiai iki 9 mlrd.), urbanizacijos ir socialinių pokyčių (pavyzdžiui, besiformuojančios ekonomikos šalyse į vidurinę klasę įsilies 1,2 mlrd. žmonių).

2.2. Tvarus vystymasis Europos Sąjungoje

Paskutiniaisiais dešimtmečiais tvarus vystymasis buvo skatinamas daugelyje ES politikos sričių. Pavyzdžiui, ES, priimdama apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą, priėmė ir įpareigojančius klimato tikslus, taip pat keletą teisinių biologinę įvairovę, atliekų tvarkymą, vandenį ir oro kokybę reglamentuojančių priemonių. Tai paskatino ES ekologinės pramonės augimą; ekologinė pramonė dabar sudaro daugiau kaip 2,5 % ES BVP ir joje dirba daugiau kaip 3,4 mln. žmonių. 2001 m. ES priėmė ES tvaraus vystymosi strategiją (ES TVS), kuri buvo atnaujinta 2006 m.

Nuo tada, kai 2009 m. buvo paskelbta naujausia ES TVS ataskaita, pažanga siekiant tvarumo Europos Sąjungoje buvo vertinama įvairiais būdais, pavyzdžiui, naudojant tvarumo rodiklius ir Europos aplinkos agentūros (EAA) aplinkos būklės ataskaitą. Remiantis šia informacija, galima teigti, kad nepaisant pažangos, išliko daug neišspręstų uždavinių, visų pirma susijusių su tvaresniu augimu.

Esminis pasiekimas vystant šią politiką buvo 2010 m. priimta 2020 m. Europos strategija. Šia strategija siekiama pertvarkyti Europos Sąjungą į žiniomis pagrįstą ir mažai anglies dvideginio išskiriančių technologijų ekonomiką, ir tvariu būdu spręsti Europos uždavinius iki 2050 m. Šia strategija siekiama, kad, vystant politiką, tvarumo vaidmuo būtų sustiprintas ir suvienodintas abipusį tvirtumą sukuriančiais *pažangaus, tvaraus ir integracinio* augimo prioritetais, kuriems įgyvendinti nustatyti penki pagrindiniai tikslai ir septynios pavyzdinės iniciatyvos (žr. priedą).

Dauguma pavyzdinių iniciatyvų yra tiesiogiai susijusios su šiuo komunikatu. Pavyzdžiui, pavyzdine efektyvaus išteklių vartojimo iniciatyva siekiama atskirti gamtos išteklių vartojimą nuo ekonominio augimo ir numatoma keletas naujų politikos priemonių, įskaitant veiksmus dėl žaliavų, energijos naudojimo veiksmingumo, biologinės įvairovės, taip pat ekonomikos, energijos ir transporto atsiejimo nuo anglies dvideginio rekomendacijas. Šia iniciatyva taip pat skatinama intensyviau naudoti rinkos priemonės, palaiapsniui naikinti aplinkai žalingas subsidijas ir sustiprinti ekologijos aspektą mokesčių sistemose.

Pažanga gerinant išteklių vartojimo efektyvumą ir siekiant kitų tikslų bei įgyvendinant pavyzdines iniciatyvas bus stebima taikant 2020 m. Europos strategijos ir „Europos semestro“ valdymo sistemą. Šioje sistemoje bus apjungtas sektorių tarybų, valstybių narių nacionalinių reformų programų indėlis, Komisijos nuomonės ir Europos Vadovų Tarybos išvados. Tai sustiprins patį mechanizmą, kad būtų galima pagerinti integraciją ir įvairiose politikos srityse nuosekliau siekti aplinką tausojančio ir tvaraus vystymosi tikslų.

Europos Komisija, siekdama įvertinti ES TVS įgyvendinimo pažangą, pasitelks į pagalbą statistikos biurą *Eurostat*, Europos aplinkos agentūrą ir kitas įstaigas, ir toliau teiks statistinę informaciją ir rodiklius, kuriais remiantis bus galima išmatuoti tvarumą ir pateikti susijusias

ataskaitas (tokius duomenis bus galima pateikti ir apie 2020 m. Europos strategijos įgyvendinimą).

“Rio+20“ taps svarbiu ES ir pasaulio įvykiu siekiant tvaraus vystymosi. Šios konferencijos rezultatai taps ES tvaraus vystymosi strategijos ir veiksmų šaltiniu, ir visų pirma padės toliau formuoti ES 2020 m. Europos strategiją, kad ji taptų veiksminga tvaraus vystymosi priemone.

3. EKOLOGIŠKOS EKONOMIKOS IR GERESNIO VALDYMO SIEKIAI

3.1. Perėjimo sąlygų sudarymas

Po Rio de Žaneiro aukščiausiojo lygio susitikimo praėjo dvidešimt metų, tačiau pasaulis tebesprendžia tuos pačius du pagrindinius ir tarpusavyje susijusius uždavinius: patenkinti pasaulio gyventojų, kurių iki 2050 m. turėtų padidėti trečdaliu, geresnio gyvenimo poreikį ir mažinti aplinkai užkraunamą naštą, nes priešingu atveju ji neleis pasauliui tokių poreikių patenkinti.

Šie uždaviniai bus sprendžiami ne lėtinant augimą, o skatinant *tinkamą* augimą. Yra įtikinamų priežasčių, kodėl įprastą ekonominės pažangos modelį reikėtų iš esmės persvarstyti: pakeitimų nebus galima padaryti veiklą vykdant tik tose ekonomikos sistemos srityse, kuriose skatinamas neefektyvus gamtos turtų ir išteklių naudojimas. Reikia ne tik augimą ir vystymąsi užtikrinančios ekonomikos, bet ir pagerinti žmogaus gerovę, sukurti geras darbo vietas, sumažinti nelygybę, šalinti skurdą ir saugoti gamtos turtus, nuo kurių mes visi esame priklausomi. Tokia ekologiška ekonomika yra veiksmingas būdas skatinti tvarų vystymąsi, šalinti skurdą, spręsti išskylančius uždavinius ir šalinti teisės aktų įgyvendinimo trūkumus.

Pereinant prie ekologiškos ekonomikos reikia saugoti pagrindinių gamtos išteklių turtus ir investuoti į juos. Tai svarbu visoms ekonomikoms, tačiau labiausiai – besivystančių šalių, kurios turi galimybę vystyti ekonomiką tvariai valdydamos savo gamtos turtus. Tai taip pat reiškia, kad reikia priimti sprendimus dėl mažo anglies dvideginio išskyrimo ir veiksmingo išteklių naudojimo ir stengtis aktyviau skatinti tvaraus vartojimo ir tvarios gamybos modelių taikymą. Visiems šiems sprendimams reikalingas tinkamas teisinis reguliavimas, kad būtų sukurtos stiprios paskatos rinkoms ir inovacijoms, subalansuoti finansiniai ištekliai ir skatinamas verslumas bei aktyvesnis privataus sektoriaus dalyvavimas. Tai taip pat reiškia, kad reikia tinkamai vertinti gamtos turtus ir, bendresne prasme, peržiūrėto augimo ir pažangos matavimo būdus.

Ekologiškoje ekonomikoje daug iššūkių gali tapti ekonominėmis galimybėmis, kurios ne tik pakeistų neigiamą poveikį aplinkai darančių tendencijų kryptį, bet ir skatintų augimą ir darbo vietų kūrimą ateityje. Patirtis rodo, kad rinka pagrįsti metodai, pavyzdžiui, prekyba apyvartiniais taršos leidimais, yra ne tik ekonomiškai efektyvios priemonės sprendžiant aplinkos problemas, bet ir investicijų šaltinis.

Ekologiška ekonomika suteikia galimybes *visoms* šalims, nežiūrint jų išsivystymo lygio ir jų ekonomikos struktūros. Nors dažnai investicijos į ekologišką ekonomiką trumpalaikiu laikotarpiu yra abipusiai naudingos, kitais atvejais gali reikėti atsižvelgti į jų naudingumą vidutinės trukmės laikotarpiu ir spręsti su pereinamojo laikotarpio išlaidomis susijusius klausimus, įskaitant skurdo mažinimo politikos įvertinimą. Nors nėra tokio modelio, kuris tiktų visiems, bendrų uždavinių ir sprendimų yra, todėl šalims patirties mainai ir geresnis tarptautinis bendradarbiavimas bus naudingi.

Kita vertus, perėjimas prie ekologiškos ekonomikos neprasideda nuo nulio. Jau yra keletas strategijų, kuriomis šalys gali pasinaudoti, pavyzdžiui: klimato kaitos, biologinės įvairovės, tvaraus vartojimo ir tvarios gamybos, mokslinių tyrimų ir inovacijų – jos visos gali padėti kurti ekologišką ekonomiką. Jos turėtų būti naudojamos ir stiprinamos kuriant būsimas nacionalines ir tarptautines ekologiškos ekonomikos strategijas; taip jau yra daroma su 2020 m. Europos strategija, o neseniai toks kelias pasirinktas ir rekomendacijose siekiant iki 2050 m. sukurti konkurencingą mažai anglies dvideginio išskiriančią ekonomiką.

Tarptautinės organizacijos, įskaitant Jungtinių Tautų aplinkos programą (JTAP) ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizaciją (OECD), kuria ekologiškos ekonomikos ir ekologiško augimo strategijas. Tarptautinė darbo organizacija (TDO) kuria gerų darbo vietų ekologijos srityje programas. Didžiojo aštuoneto (G8) ir Didžiojo dvidešimtuko (G20) valstybių grupės taip pat vis aktyviau dalyvauja ekologiškos ekonomikos darbotvarkėje. Kankūne Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos (JTBBKK) šalys susitarė, kad visos šalys turėtų kurti su tvariumi vystymusi suderintas strategijas, leidžiančias išskirti mažiau anglies dvideginio.

Atsižvelgdami į pirmiau nurodytas iniciatyvas, kad galėtume pereiti prie ekologiškos ekonomikos, turime vykdyti veiksmus pagal tris tarpusavyje susijusius politikos aspektus:

- 1) investavimas į tvarų pagrindinių išteklių ir gamtos turtų valdymą („ką“);
- 2) tinkamų rinkos ir reguliavimo sąlygų sudarymas („kaip“);
- 3) valdymo ir privataus sektoriaus dalyvavimo gerinimas („kas“).

Kituose skyriuose šie trys aspektai bus nagrinėjami išsamiau kaip kryptingų veiksmų ir investicijų struktūra.

3.2. Investavimas į tvarų pagrindinių išteklių ir gamtos turtų valdymą

Vandens, energijos, žemės, miškų, taip pat medžiagų ištekliai sudaro kiekvienos ekonomikos pagrindą, ir, visų pirma, ekologiškos ekonomikos. Nuo jų priklauso daugelio žmonių visame pasaulyje pragyvenimo šaltinis, visų pirma besivystančiose šalyse, kuriose neišvystyta prieiga prie kokybiškų išteklių ir nepakankamos žinios apie tai, kaip juos tvariai valdyti, yra pagrindinė skurdo priežastis. Yra daug ryškių pavyzdžių, kaip prieiga prie tvariu būdu valdomų išteklių gali išvaduoti žmones iš skurdo. Todėl toliau nurodytos išteklių sritys galėtų tapti pagrindinėmis ekologiškos ekonomikos augimo rinkomis, kurios padėtų ekonomikai vystytis ateityje, kurti darbo vietas ir mažinti skurdą, visų pirma, besivystančiose šalyse.

Vanduo yra vienas iš vertingiausių išteklių, nuo kurio priklauso gyvybė ir sveikata, taip pat daugelio ekonomikos sektorių, pavyzdžiui, žemės ūkio, gamybos ir energijos gamybos, augimas. Siekiant panaikinti skurdą, tvarus vandens valdymas yra esminis veiksnys, nes neturtingų žmonių gyvenimo kokybė priklauso nuo prieigos prie vandens įvairiais vartojimo ir veiklos tikslais. Vanduo taip pat yra labai svarbus regionų santykiams, taikai ir saugumui. Akivaizdu, kad atitinkamos politikos sritys turi būti sustiprintos siekiant pagerinti vandens prieigą, kokybę ir veiksmingumą.

Prieiga prie **energijos** tiekimo paslaugų yra esminė išankstinė sąlyga siekiant socialinio ir ekonominio vystymosi. Tokia prieiga yra taip pat esminė skurdo naikinimo veiksmų sudedamoji dalis. Besivystančiose šalyse daugiau kaip 1,4 mlrd. žmonių neturi prieigos prie elektros, o 2,7 mlrd. žmonių maistą gamina tradiciniu būdu, naudodami biomasę. Daugelyje

besivystančio pasaulio regionų *atsinaujinančiųjų išteklių energijos* galimybės yra didžiulės, visų pirma ten, kur tiesti elektros tinklus nebūtų ekonomiškai. Atsinaujinančiųjų išteklių energija turėtų būti vystoma tuo pat metu kaip ir *energijos vartojimo efektyvumo* gerinimo ir priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo priemonės.

Jūros ištekliai yra maisto ir ekonominės gerovės šaltinis. Žvejybos sektorius yra svarbus milijonų žmonių visame pasaulyje, visų pirma besivystančiose šalyse, ekonominio vystymosi ir pragyvenimo šaltinis. *Vandenynai ir jūros* yra esminė žemės ekosistemos dalis; jie atlieka pagrindinį vaidmenį lėtinant klimato kaitą. Koraliniai rifai ir mangrovės yra ne tik anglies dvideginio saugyklos ir biologinės įvairovės šaltinis, bet ir pakrančių teritorijų apsauga nuo potvynių, taigi, jie sumažina nelaimių riziką. Tačiau jūrų aplinkai yra iškilę keletas pavojų: žuvų išteklių išnaudojimas, biologinės įvairovės nykimas, jūrų šiukšlinimas, atliekos ir tarša, įskaitant rūgštėjimą. Daugelis problemų yra bendros daugeliui valstybių ir jas reikia spręsti tarptautiniu lygmeniu.

Pagrindinis *žemės ūkiui* iškilęs uždavinys – iki 2050 m. tapti pajėgiu išmaitinti 9 mlrd. žmonių toliau nebloginant dirvožemio ir jo neteršiant. Tvarus žemės naudojimas ir žemės ūkis taps ekologiškos ekonomikos pagrindu. Taikant dabartinius ūkininkavimo metodus, sunaudojama daugiau kaip 70 % pasaulio gėlo vandens išteklių ir išskiriama daugiau kaip 13 % bendro šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijų. Vykdamas tvarią žemės ūkio veiklą, galima labai padidinti derlių, visų pirma, nedideliuose ūkiuose. Nors jau sukurta daug tvaraus žemės naudojimo metodų, į juos yra mažai investuojama. Dirvožemio blogėjimas yra tiesiogiai susijęs su žemės ūkiu, o tiesioginį to poveikį patiria apytiksliai 1,5 mlrd. žmonių, įskaitant 42 % pasaulio neturtingiausiųjų. Dirvožemio blogėjimas yra pasaulinė problema ne tik ariamuose ir pusiau ariamuose regionuose, ir ją reikia spręsti pasauliniu lygmeniu. Sprendžiant šias problemas, yra būtinas geras valdymas; tam turi būti gerbiamos teisės į žemę ir nuosavybę, įskaitant tas, kurios priklauso bendruomenėms ir vietos gyventojams. Visi šie aspektai turi būti sprendžiami, kad būtų užtikrintas tvarus maisto tiekimas.

Mišakai yra milijonų žmonių pragyvenimo šaltinis; daugelis tokių žmonių gyvena tropikuose ir priklauso neturtingesniems visuomenės sluoksniams. Be to, miškai yra esminė žemės ekosistemos dalis, jie atlieka dirvožemio, vandens, biologinės įvairovės apsaugos ir kitas funkcijas. Tačiau pasauliniai miškų naikinimo tempai vis dar yra bauginančiai dideli ir turi didelį poveikį pasaulinei klimato kaitai ir biologinei įvairovei. Dabar apskaičiuota, kad teršalai, išsiskiriantys kertant tropinius ir kitus miškus ir yrant durpėms, sudaro 15 % pasaulio CO₂ išmetamųjų teršalų. Panašu, kad miškai, kaip naujų medžiagų, pavyzdžiui biologinių plastikų, šaltinis tampa vis svarbesni ekologiškoje ekonomikoje, o taip pat atsinaujinančiųjų energijos šaltinių strategijose. Šiame kontekste miškų išsaugojimas ir tvarus valdymas sudaro esminę dalį.

Tvarus žemės naudojimas, žemės ūkio veiklos vykdymas ir miškų, vandens, vandenynų naudojimas yra glaudžiai susiję su *ekosistemomis ir biologine įvairove*, kurios gerina aplinkos atsparumą ir būklę. Vis geriau suprantama ekosistemos funkcijų nauda verslui ir visuomenei apskritai³, kaip ir galimybės investuoti į gamtos turtus siekiant ekologiškos ekonomikos.

Atliekos gali būti naudingas išteklis, bet netinkamai tvarkomos, jos gali tapti pavojingomis aplinkai ir sveikatai. Tinkamai *tvarkant atliekas*, sumažėja jų poveikis aplinkai, pavyzdžiui,

³ The Economics of Ecosystems and Biodiversity for Business – „TEEB for Business“ (Ekosistemų ekonomika ir biologinės įvairovės verslui suteikiamos galimybės).

išskiriama mažiau šiltnamio efektą sukeliančių dujų, skatinama efektyviai naudoti išteklius, sukuriamas naujas perdirbtų medžiagų šaltinis. Ekonominis šiukšlių tvarkymo potencialas didėja daugelyje pasaulio regionų: šioje srityje atsiranda didelių verslo ir darbo vietų sukūrimo galimybių. Būtina užtikrinti, kad šios darbo vietos būtų geros, visų pirma kalbant apie darbo sąlygas. Kadangi besivystančių šalių ekonomika auga, jose didėja geresnio atliekų tvarkymo poreikis ir ekonominės galimybės. Pavojaingos atliekos ir chemikalai taip pat kelia didelį rūpestį nacionaliniu ir pasauliniu mastu.

Pereinant prie pasaulio ekologiškos ekonomikos, reikės pasaulio lygmeniu aktyviau vykdyti politiką šiose srityse; o „Rio+20“ galėtų suteikti pagrindą tam pasiekti.

3.3. Tinkamų rinkos ir reguliavimo sąlygų sudarymas

Siekiant augimo pirmiau nurodytose srityse ir pasirenkant tokio augimo kryptį, būtina sukurti keletą rinkos ir reguliavimo sąlygų. Tokios veiklos galimybes sukuriančios sąlygos yra ne tik esminės siekiant aplinkos tikslų, bet ir prognozuojant verslą ir užtikrinant jam vienodas sąlygas. Tokios sąlygos taip pat tampa geru pagrindu investicijoms ir skatina ekologiškas naujoves, kurios yra naujų technologijų ir darbo metodų taikymo rezultatas.

Reguliavimo priemonės bus svarbios kuriant ekologiškesnę ekonomiką nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu. Reguliavimo priemonės turėtų būti derinamos su **rinkos priemonėmis** (pavyzdžiui, mokesčiais, parduodamais leidimais ir aplinkosaugos subsidijomis), kurios yra lanksčios ir ekonomiškai efektyvios, ir gali padėti siekti bendrų ekonominių, socialinių ir aplinkos tikslų. Finansinės reformos, kurias vykdant darbo jėgos mokesčiai pakeičiami poveikio aplinkai ir energijos mokesčiais, gali būti abipusiai naudingi užimtumui ir aplinkai. Pasitvirtino, kad išmetamųjų teršalų kiekio ribos nustatymo ir taršos leidimų prekybos sistemos, pavyzdžiui, ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema, yra veiksmingos rinkos priemonės. Kitos veiksmingos priemonės yra finansinės paskatos MVĮ, vandens mokesčiai, ekologijos mokesčiai ir supirkimo tarifai. Ekosistemos paslaugų mokesčiai kai kuriose šalyse jau yra taikomi; jie yra aptariami dabar vykstančiose derybose Dėl miškų naikinimo ir nykimo susidarančio išmetamųjų dujų kiekio sumažinimo (angl. *Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation*).

Aplinkai žalingos subsidijos yra pagrindinė kliūtis siekiant sukurti ekologišką ekonomiką. Jos išaldo netvarius metodus ir netinkamai nukreipia investicijoms į ekologiją reikalingus finansinius išteklius. Bręsta poreikis šias problemas spręsti. 2009 m. Didžiojo dvidešimtuko (G20) šalių grupė įsipareigojo racionalizuoti neveiksmingas ir netaupų vartojimą skatinančias iškastinio kuro subsidijas ir laipsniškai jas mažinti. Šio įsipareigojimo vykdymas bus peržiūrėtas 2011 m. 2010 m. Biologinės įvairovės konvencijos šalys įsipareigojo iki 2020 m. panaikinti, laipsniškai mažinti arba pertvarkyti biologinei įvairovei žalingas subsidijas.

Siekiant pereiti prie pasaulio ekologiškos ekonomikos, reikės **didelių finansinių išteklių**. Imtis veiksmų turės visos šalys, tarptautinės organizacijos ir bankai. Jungtinių Tautų aplinkos programoje (JTAP) apskaičiuota, kad reikalingų pasaulinių investicijų iki 2050 m. suma galėtų sudaryti apie 2 % pasaulio BVP per metus. Kad valstybės narės galėtų pasinaudoti novatoriškais viešojo ir privataus sektoriaus sprendimais, finansavimo metodus reikės pakeisti iš esmės. Vien tik viešųjų lėšų nepakaks – atvirkščiai, viešasis finansavimas turės katalizuoti ir pritraukti daug didesnes privataus sektoriaus investicijas. Reikės sukurti privataus sektoriaus investicijų į ekologiją paskatas, o akcijas, draudimo ir pensijų fondus, siekiant tvaraus vystymosi, bus galima taikyti daug didesniu mastu. Tuo pačiu nacionalinis viešasis sektorius ir tarptautinis viešasis finansavimas turės vaidinti svarbų vaidmenį nustatant

privataus investavimo riziką mažinančias ir teisingus bei nešališkus investavimo metodus užtikrinančias sąlygas. Be to, prieiga prie lėšų ir rizikos kapitalo kartu su palankia reguliavimo aplinka yra esminės sąlygos **skatinant ekologiškas naujoves, aplinkos technologijas ir ekologiškas MVĮ**.

Perėjimas į ekologišką ekonomiką nebus įmanomas, jei nebus įgyti būtini **įgūdžiai ir žinios**. Tuo pačiu turi būti užtikrinta, kad **naujos darbo vietos** bus geros darbo vietos, įskaitant teisės į darbą garantijas, socialinę apsaugą ir socialinį dialogą. Ekonomikos politika turi būti derinama su darbo politika siekiant apmokyti darbuotojus naujų įgūdžių ir padėti sukurti naujas darbo galimybes. Apskaičiuota, kad iš pasaulyje 2009 m. buvusių 211 mln. bedarbių beveik 40 proc. yra 15–24 metų, todėl reikalingos priemonės, kurios suteiktų galimybes jaunimui. Be to, daug kliūčių, trukdančių pereiti prie ekologiškos ekonomikos ir tvaresnės ateities gali būti pašalintos tik suaktyvinus **bendradarbiavimą mokslo ir tyrimų srityse**.

Tvarūs pasiūlos ir paklausos modeliai tarptautiniu lygmeniu gali būti pagerinti sustiprinant **abipusę prekybos ir tvaraus vystymosi paramą**. Tai apima atvirą ir nediskriminacinę daugiašalę prekybos sistemą ir užtikrinimą, kad jokiai šaliai nebus draudžiama taikyti tvarų vystymąsi skatinančias priemones, su sąlyga, kad tokiomis priemonėmis nesukuriama savavališka ar nepateisinama diskriminacija ar užslėptai ribojama tarptautinė prekyba. Abipusė parama taip pat gali būti skatinama mažinant arba panaikinant tarifines ir netarifines kliūtis ekologiškoms prekėms, technologijoms ir paslaugoms, taip pat aplinką tausojantiems arba sąžiningos prekybos produktams. Taip pat, vis plačiau taikant tvarumo užtikrinimo ir įmonių socialinę atsakomybę, tarptautinių rekomendacijų ir standartų, sertifikavimo schemų ir etikečių kūrimas gali suteikti ekonominę, aplinkos ir socialinę naudą. Turi būti sustiprintos tarptautinės priemonės, skirtos kovai su nelegalia prekyba prekėmis, darančiomis poveikį aplinkai (pavyzdžiui, prekyba laukiniais gyvūnais, pavojingomis medžiagomis ir gamtos ištekliais). Geras pavyzdys to, ką galima nuveikti, yra savanoriškos partnerystės susitarimai, dėl kurių ES dabar derasi įgyvendindama iniciatyvą dėl miškų teisės aktų vykdymo, miškų valdymo ir prekybos mediena (FLEGT). Taip pat reikia skatinti, kad į dvišalius prekybos susitarimus būtų įtrauktos tvarumo nuostatos.

Siekiant **užtikrinti pažangą ir ją išmatuoti**, reikalinga matų sistema ir palyginami rodikliai. Daugelis organizacijų, pavyzdžiui, OECD, kuria įvairius rodiklius, kurie gali atspindėti aplinkos ir gamtos turtų būklę, gerovę ir gyvenimo kokybę. Šie rodikliai turėtų būti naudojami kartu su bendruoju vidaus produktu (BVP). Tačiau iki šiol, siekiant pranešti apie politikos poreikius, plačiai buvo naudojami tik kai kurie iš šių rodiklių, konkrečiai, CO₂ intensyvumo ir Žmogaus socialinės raidos indeksas. 21-oje darbotvarkėje prašoma, kad vyriausybės sukurtų tvaraus vystymosi rodiklius ir aplinkosaugos apskaitą. Tačiau šioje srityje pažanga buvo lėta ir netolygi. „Rio+20“ konferencijoje turėtų būti skatinamas nacionalinių ataskaitų skaidrumas ir susitarta, kaip naudoti aplinkosaugos apskaitą ir patikimus rodiklius nacionaliniu ir pasauliniu lygmeniu, siekiant išmatuoti ne tik BVP, bet ir pažangą platesne prasme.

3.4. Geresnis valdymas ir aktyvesnis privataus sektoriaus dalyvavimas

Valdymo struktūros yra esminės siekiant tvaraus vystymosi, ekologiškos ekonomikos ir naikinant skurdą. Tačiau plačiai pripažįstama, kad dabartines valdymo struktūras reikia iš esmės pertvarkyti. Pertvarkos reikalingos keturiomis plačiomis kryptimis.

Būtina sustiprinti ir suvienodinti **tvaraus vystymosi valdymą** JT sistemoje, gerinant, *inter alia*, veiklos, vykdomos pagal ekonominį, socialinį ir aplinkos ramstį, sanglaudą ir politikos integraciją. Jungtinėse Tautose tebevykdoma keletas iniciatyvų, įskaitant tarpagentūrinius

mechanizmus ir pastangas pagal „Veikti išvien“ iniciatyvą, kuria siekiama skatinti sanglaudą visose Jungtinių Tautų vystymo, humanitarinės pagalbos ir aplinkos srityse. Taip pat reikia dar labiau suvienodinti veiksmus sprendžiant bendras problemas, pavyzdžiui, klimato kaitos. Tokie procesai turėtų būti sustiprinti. Nors svarbiausia yra sustiprinti tarptautinį tvaraus vystymosi valdymą, dėmesio reikalauja ir atitinkamos **regioninės, nacionalinės ir vietos struktūros**.

Palyginti su pasaulio ekonomikos struktūromis, **tarptautinis aplinkos valdymas** yra silpnai išvystytas. Taip yra dėl institucinio susiskaldymo, atsiskaitomumo dėl susitartos politikos ir autoritetingo balso pasaulinėje valdymo sistemoje nebuvimo, žmogiškųjų ir finansinių išteklių trūkumo. Taip pat besiformuojančios ekonomikos šalių naujas vaidmuo ir pareigos nėra pakankamai apibrėžti. Per paskutinį dešimtmetį tarptautinį aplinkos valdymą bandyta pagerinti: paskutinį kartą pagal Jungtinių Tautų aplinkos programą sušaukiant aukšto lygio konsultacinę grupę (Nairobi-Helsinkio procesą), tačiau apčiuopiamus rezultatus iki šiol buvo sunku pasiekti.

Tarptautinį ekonominį ir socialinį valdymą vykdo keletas institucijų. Tarptautinės finansinės institucijos (pavyzdžiui, Pasaulio banko grupė ir Tarptautinis valiutos fondas), taip pat regioninio vystymo bankai (pavyzdžiui, Azijos plėtros bankas, Amerikos plėtros bankas, Afrikos plėtros bankas, Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas ir Europos investicijų bankas), atlieka esminį vaidmenį pasaulio ekonomikos politikoje ir veiksmuose. Pasaulio prekybos organizacijos vaidmuo reguliuojant pasaulio prekybą yra esminis. Be to, Tarptautinė darbo organizacija ir kitos JT įstaigos dalyvauja formuojant užimtumą ir socialinę politiką. Kiekviena ši organizacija turės atlikti tam tikrą vaidmenį darant pasaulio ekonomiką labiau ekologiška.

21-oje darbotvarkėje ir Johanesburgo įgyvendinimo plane pabrėžiamas svarbus **nevalstybinių subjektų** („Pagrindinių grupių“), kurie apima vietos gyventojus, moteris, jaunimą, samdomus darbuotojus, ūkininkus, vietos vyriausybes, mokslo bendruomenę, verslo įstaigas, pramonę, ir nevyriausybines organizacijas, vaidmuo. Tačiau jų vaidmuo ir poveikis iki šiol buvo riboti ir turi būti stiprinami. Svarbiausia bus **suaktyvinti verslo įstaigų dalyvavimą**. Kai kuriais atvejais verslo įstaigos jau yra išsipareigojusios padaryti savo veiklą ekologiškesne, pavyzdžiui, maisto, gėrimo ir chemijos pramonės sektoriuose. Tokios tendencijos turi būti dar labiau suaktyvintos didinant viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės dinamiškumą, kuriant naujus verslo įstaigų tinklus ir sąjungas, finansuojant ekologišką verslą ir naujoves spartinančias priemones.

4. VEIKSMAI, KURIŲ SIŪLOMA IMTIS „RIO+20“ KONFERENCIJOJE

4.1. Rezultatus užtikrinanti struktūra

Kad tvarus vystymasis įgautų pagreitį, „Rio+20“ konferencijoje turi būti sukurta bendra pokyčio vizija, pagrįsta sprendimų dėl konkretaus veiksmo struktūra. Numatomos bendrų rezultatų sudedamosios dalys galėtų būti tokios:

1. Didelės politinės pastangos ir bendra, plataus užmojo vizija, bendri tikslai.
2. Specialių veiksmų tarptautiniu, regioniniu ir nacionaliniu lygmeniu rinkinys su atskirais etapais, pateiktais kaip „Ekologiškos ekonomikos rekomendacijos“.

3. Politikos metodų rinkinys ir geriausios patirties pavyzdžiai, kuriais turėtų būti pasinaudota siekiant sutartų tikslų.
4. Bendros pažangos skatinimo ir stebėjimo mechanizmas.

Laikantis Ekologiškos ekonomikos rekomendacijų, galima užtikrinti nuolatinį išsipareigojimų laikymąsi po „Rio+20“ konferencijos – tai leis sistemingai siekti sutartos vizijos ir tikslų. Rekomendacijose gali būti nurodyti įvairūs veiksmai tarptautiniu, regioniniu ar nacionaliniu lygmeniu, etapai, rodikliai ir tikslai, taip pat bendros pažangos stebėjimo mechanizmai.

Ekologiškos ekonomikos rekomendacijos gali padėti visoms šalims greičiau sukurti ekologišką ekonomiką, pasinaudojant esamomis iniciatyvomis ir atsižvelgiant į nacionalinius skirtumus. Bus svarbu sukurti ekonomikos ekologiškumo didinimo strategijas, kurios sudarys dalį bendros ekonomikos ir vystymo politikos ir šalių planų. Tokiose strategijose, sukurtose taikant „nuo apačios iki viršaus“ metodą, turi būti nustatyti tikslai ir veiksmų nacionaliniu, o prireikus, regioniniu lygmeniu, terminai. Nustatant veiksmus, turi būti pasinaudojama esamais metodais, o patys veiksmai galėtų būti įtraukti į nacionalines ekonomikos ir vystymo strategijas, kurios taip pat apjungia strategijas dėl mažo anglies dvideginio išskyrimo ir tvaraus vartojimo, ir gamybos planus. Prireikus, pagalbą pagal nacionalines vystymosi strategijas galėtų teikti valstybės donorės ir tarptautinės organizacijos. Nustatydamos konkrečius veiksmus, šalys galės pasinaudoti geriausios patirties politikos metodų rinkiniu.

Tačiau tam, kad ekonomika taptų ekologiška, vien tik nacionalinių pastangų neužteks. Kadangi sprendžiant daugelį uždavinių reikalingi veiksmai pasaulio ir regioniniu lygmeniu, Ekologiškos ekonomikos rekomendacijose nurodyti veiksmai turėtų būti tokio lygmens.

Kad būtų galima stebėti ekologiškos ekonomikos kūrimo pažangą, bus svarbu nustatyti ir sukurti pagrindinius rodiklius ir pasaulio lygmeniu suderintą aplinkos ir socialinės apskaitos sistemą, kuri papildys dabartinę ekonominę apskaitą. Tam bus galima pasinaudoti esamomis iniciatyvomis, pavyzdžiui, tarptautine integruota aplinkos ir ekonominės apskaitos sistema (angl. *SEEA*), Jungtinių Tautų vystymo programos (JTVP) žmogaus socialinės raidos indeksu, ir OECD Visuomenės pažangos vertinimo projektu. ES suplanuota aplinkos apskaitos reguliavimo sistema taip pat gali būti laikoma tinkamu pavyzdžiu.

Tolesniuose skyriuose, atsižvelgiant į 3 skyriuje apibūdintus politikos metmenis („ką“, „kaip“, „kas“), supažindinama su pradiniu konkrečių veiksmų, kurie bus įtraukti į Ekologiškos ekonomikos rekomendacijas, rinkiniu.

4.2. Veiksmai, susiję su ištekliais, medžiagomis ir gamtos turtais

„Rio+20“ turi būti atnaujintas išsipareigojimas skatinti tausų vandens naudojimą. Tai būtų galima pasiekti sukuriant ***tarptautines partnerystes dėl vandens***. Jos galėtų būti kuriamos remiantis vandens tvarkymą ir valdymą jau pagerinusia ES Vandens iniciatyva, ir toliau plėtojant šią iniciatyvą, tačiau skiriant daugiau dėmesio ekonomikos aspektams ir aktyvesniam verslo įmonių dalyvavimui. Taip pat turi būti aptartas tarptautinis upių baseinų valdymas, visų pirma tarptautinėse upių komisijose.

Taip pat galėtų būti įsteigtos partnerystės, skirtos ***prieigai prie energijos išteklių pagerinti, energetiniam saugumui užtikrinti ir energijos iš atsinaujinančių šaltinių naudojimui bei energijos vartojimo efektyvumui skatinti***. Tokios partnerystės galėtų būti kuriamos remiantis jau vykdoma veikla, pavyzdžiui, ES ir Afrikos partnerystė energetikos srityje, ES

regioninėmis investicinėmis priemonėmis, ES ir Afrikos partnerystė infrastruktūros srityje, AKR šalių energetikos fondo ir Pasaulinio energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančios energijos fondo (GEEREF) veikla, iš kurios galima pasisemti patirties, kaip paskatinti privatųjį sektorių investuoti į tokias partnerystes.

Siekiant sustiprinti **jūros aplinkos ir vandenynų apsaugą**, tos valstybės, kurios dar neratifikavo JT jūrų teisės konvencijos (UNCLOS), turėtų būti skatinamos tai padaryti. Reikalingos naujos iniciatyvos zonoms, kuriose netaikoma nacionalinė jurisdikcija, apsaugoti, pavyzdžiui, atvira jūra ir jūros gelmė. Tai būtų galima padaryti pagal UNCLOS įgyvendinimo susitarimą. Siekiant prisidėti prie jūros biologinės įvairovės išsaugojimo tose vietovėse, susitarime turėtų būti nustatytos daugiatikslės saugomos jūros zonos ir užtikrinama, kad iš genetinių ir kitokių išteklių gaunama nauda bus dalijamasi teisingai ir nešališkai. Jame taip pat turėtų būti nustatyti stebėsenos ir vykdymo užtikrinimo mechanizmai. Specialus dėmesys turėtų būti skiriamas pasaulinės kovos su jūrų šiukšlėmis ir tarša veiksmų programos sukūrimui.

Turi būti vykdoma **tvarų žemės ūkį, žemės naudojimą ir apsirūpinimo maistu saugumą** užtikrinanti veikla. Tai turėtų apimti dabartinių tvaraus žemės ūkio iniciatyvų sustiprinimą, pasinaudojimą daugiašaliais veiksmais (pavyzdžiui, Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacija (FAO), regionine veikla (pavyzdžiui, susijusia su ekologišku ūkininkavimu), taip pat verslo paskatomis. Be to, siekiant tvaresnio maisto prekių vartojimo ir gamybos, galėtų būti įsteigtos **tarptautinės partnerystės dėl maisto prekių**. Atsižvelgiant į tai, kad žemės ūkis yra susijęs su žemės kokybe, turėtų būti suaktyvinamas darbas siekiant pagerinti žemės kokybę ir įveikti dykumėjimą. Į šią veiklą galėtų būti įtrauktas pasaulinis ekonominis žemės kokybės gerinimo išlaidų ir naudos vertinimas. Taip pat galėtų būti įgyvendinamos iniciatyvos, leidžiančios greičiau įgyvendinti „Pasaulinę dirvos partnerystę“, taip pat suformuoti pasaulinės žemės naudojimo stebėsenos, kuri sudaro dalį Pasaulinės Žemės stebėjimo sistemų sistemos (GEOSS), įgyvendinimo tarnybas.

Partnerystės su vyriausybėmis, pilietine visuomene ir privačiu sektoriumi taip pat gali padėti skatinti **tvarų miškų valdymą** ir įveikti miškų naikinimą. Tokiose partnerystėse būtų galima pasinaudoti sėkmingu miškų įstatymo įgyvendinimo užtikrinimo, valdymo ir prekybos (FLEGT) veiksmų plano metodu ir pradine Dėl miškų naikinimo atsirandančių išmetamųjų teršalų mažinimo besivystančiose šalyse programa REDD+ patirtimi.

Atėjo laikas sukurti griežtesnę ir suderintą **tarptautinę cheminių ir pavojingų medžiagų naudojimo tvarką**: toks procesas galėtų būti pradėtas „Rio+20“ konferencijoje. Tai būtų daroma remiantis ankstesniais išipareigojimais, pavyzdžiui, Strateginiu požiūriu į tarptautinį cheminių medžiagų valdymą (SAICM), taip pat patirtimi, įgyta taikant ES cheminių medžiagų tvarkymo metodą. Nustatant tvarką, kuri galėtų būti pagrindų konvencijos forma, turėtų būti atsižvelgiama į Johannesburge nustatytą tikslą, pagal kurį iki 2020 m. cheminės medžiagos turėtų būti naudojamos ir gaminamos taip, kad tai neturėtų didelio neigiamo poveikio žmogaus sveikatai ir aplinkai. Nustatant tokią tvarką, reikėtų atsižvelgti į JTAP dabar rengiamą Pasaulinę cheminių medžiagų perspektyvą (angl. *Global Chemicals Outlook*) ir vykdomą darbą dėl finansavimo galimybių, siekiant padėti besivystančioms šalims įveikti dėl cheminių medžiagų ir atliekų pramonės globalizacijos iškilusį uždavinį. Ši tvarka turėtų apimti cheminių medžiagų ir pasaulinį susirūpinimą keliančių medžiagų nustatymo kriterijus ir medžiagų įvertinimo sistemą.

Siekiant įgyvendinti visus šiuos uždavinius, reikės iki šiol neregėto masto **mokslinio ir technologinio bendradarbiavimo** pasauliniu lygmeniu; tam reikėtų pradėti taikyti pasaulio

mokslininkų ir tyrėjų bendradarbiavimo dėl pasaulinės reikšmės socialinių uždavinių (pavyzdžiui, išteklių trūkumo, klimato kaitos, vandenynų apsaugos) mechanizmą.

4.3. Ekonominės priemonės ir finansavimas bei investicijos į žmogiškąjį kapitalą

„Rio+20“ konferencijoje šalys, visų pirma pramoninės ir besiformuojančios ekonomikos šalys, turėtų būti skatinamos kurti vietos ir regionines prekybos *apyvartiniais taršos leidimais schemas* siekiant sumažinti taršą mažiausiomis sąnaudomis. Tokios schemas galėtų tapti būsimos tarptautinės anglies dvideginio rinkos sudedamosiomis dalimis. Tokios priemonės gali taip pat būti svarbios kuriant novatoriškus finansavimo mechanizmus.

Be to, „Rio+20“ konferencijoje turėtų būti inicijuoti koordinuoti šalių veiksmai siekiant nustatyti ir laipsniškai nustoti teikti *aplinkai žalingas subsidijas*, taip pat turėtų būti nustatyti konkretūs tikslai ir jų įgyvendinimo terminai. Konkrečiu pavyzdžiu galėtų būti Didžiojo dvidešimtuko (G20) grupės išipareigojimas spręsti klausimą dėl iškastinio kuro subsidijų. Įgyvendinant tokią iniciatyvą, bus pasinaudojama praeityje sėkmingai taikytomis žalingų subsidijų rekomendacijomis ir gerosios patirties pavyzdžiais.

„Rio+20“ konferencijoje, siekiant nukreipti lėšas į ekologišką ekonomiką ir pritraukti jų, turėtų būti rekomenduojama sujungti ir *sustiprinti esamas finansavimo strategijas ir priemones* arba sukurti *naujas viešojo ir privačiojo sektorių finansavimo schemas*, jei to reikėtų. Plėtros organizacijos (pavyzdžiui, Jungtinių Tautų vystymo programa (JTVP) ir tarptautinės finansavimo institucijos (Pasaulio bankas ir kiti daugiašalės plėtros bankai, Europos investicijų bankas, Pasaulinis aplinkos fondas) turėtų vaidinti svarbų vaidmenį ir būti išipareigojusios sukurti ekologiškos ekonomikos finansavimo strategijas, kurios duotų akivaizdžių rezultatų. Privatūs bankai, draudimo bendrovės ir pensijų fondai turėtų taip pat atlikti savo vaidmenį. Šiose finansavimo priemonėse ir schemose daug dėmesio turėtų būti skiriama mažiausiai išsivysčiusių šalių ir MVĮ pagalbai.

Besivystančiose šalyse oficiali parama vystymuisi (OPV) ir toliau išliks svarbiu investicijų šaltiniu. ES išlaiko savo išipareigojimą iki 2015 m. padidinti pagalbos apimtį iki 0,7 % bendrųjų nacionalinių pajamų (BNP). Dabar ES pagalbos lėšos sudaro apie 58 % pasaulio pagalbos lėšų. OPV bus toliau teikiama; teikiant tokią pagalbą, gali būti padedama įgyvendinti šalių partnerių į nacionalinius vystymosi planus įtrauktas nacionalines ir regionines ekologiškos ekonomikos strategijas. Šiame kontekste, vykdant pasaulio lygmens veiksmus dėl tvaraus vartojimo ir tvarios prekybos, galėtų būti kuriamos tokios programos, kaip ES SWITCH, kuria buvo skatinami tvaraus vartojimo ir tvarios gamybos metodai Azijoje.

„Rio+20“ turėtų būti sukurtos *ekologijos įgūdžių mokymo programos* prioritetinėse srityse, konkrečiai, energijos, žemės ūkio, statybų, gamtos turtų valdymo, atliekų ir jų perdirbimo. Kadangi, pereinant į ekologišką ekonomiką, bus sukurtos naujos darbo vietos ir panaikintos senosios, reikės *perkvalifikuoti* esamą darbo jėgą. Tam galėtų būti taikomos darbuotojų interesus ginančios, socialinę apsaugą suteikiančios ir neoficialų darbą įteisinančios (pavyzdžiui, pasinaudojant TDO „tik pereinamojo laikotarpio“ darbu) schemas. Reikalingos ir jaunimo mokymo programos. Jas taikant, galėtų būti remiamas perėjimas nuo mokyklos suolo į darbą, specialiai apmokant ir skatinant, kad į nacionalinių vidurinio lavinimo dalykų sąrašą būtų įtrauktas ekologijos įgūdžių mokymas.

4.4. Valdymo gerinimas.

Siekiant intensyvesnių pasaulinių veiksmų ekologiškesnei ir tvaresnei ekonomikai sukurti ir skurdui panaikinti, reikia geresnio ir veiksmingesnio valdymo pasaulio lygmeniu. Tai turėtų suteikti galimybes visoms suinteresuotosioms šalims dalyvauti ir įnešti savo indėlį.

Yra kelios galimybės, kaip būtų galima **sustiprinti tvaraus vystymosi valdymą** Jungtinėse Tautose. Viena iš jų – sustiprinti JT Ekonomikos ir socialinės tarybos vaidmenį tvaraus vystymosi srityje, kad ji vienodai aktyviai vykdytų veiklą pagal ekonominį, socialinį ir aplinkos ramstį. Kitas metodas būtų pertvarkyti JT Tvaraus vystymosi komisiją (TVK) į labiau nuolatinę ir platesnę veiklą vykdančią įstaigą. Tokios pastangos galėtų būti reikalingos siekiant užtikrinti, kad visos JT įstaigos kreiptų žymiai didesnę dėmesį į tvarų vystymąsi. Daugeliu atvejų dabartiniai įgaliojimai gali būti patobulinti.

Vadovaujantis Jungtinių Tautų aplinkos programos (JTAP) Nairobi-Helsinkio proceso, kuriuo siekiama sustiprinti tarptautinį valdymą aplinkos srityje, rekomendacijomis, JTAP turi būti įgyvendinama plačiau. Tai būtų galima padaryti keliais būdais: i) pagerinti JTAP pagal jos dabartinius įgaliojimus; ii) sustiprinti JTAP, išplečiant jos užduotis ir įpareigojimus; iii) sukurti pasaulinę daugiašalę aplinkos organizaciją, pavyzdžiui, pertvarkant JTAP į JT specializuotą agentūrą (kaip TDO). Pastaroji galimybė, kurią pasirinkus reikėtų priimti teisiškai įpareigojančią sutartį, būtų daugiausiai galimybių suteikiantis būdas pagerinti tarptautinį valdymą aplinkos srityje ir pasiekti pasaulio tvaraus vystymosi pažangos. Tuo pačiu, akivaizdu, kad visos galimybės turi savo teigiamų ir neigiamų pusių, ir turės būti išsamiau aptartos.

Siekiant sustiprinti tarptautinį valdymą aplinkos srityje, reikia paspartinti daugiašalių aplinkos apsaugos susitarimų (DAA) sistemos suvienodinimo ir pagerinimo darbą. DAA administravimas galėtų būti daug labiau suvienodintas, o dvigubos funkcijos – sumažintos, išsaugojant atskirų DAA autonomiškumą. Taip būtų sukurta geresnė platforma, kuri užtikrintų darniai ir sutelktai vykdomą politinę priežiūrą ir lyderiavimą, ir geresnes ekologiško augimo sąlygas.

Jungtinėse Tautose turi būti **gerinamas pajėgumų aplinkos srityje telkimas**. Tai turėtų apimti patirties aplinkos klausimais ir informuotumo apie ekologišką ekonomiką gerinimą atskirose JT šalių grupėse, kad būtų skatinamas šalių programų suvienodinimas, didinama patirties JT ir (arba) JTAP regioniniuose biuruose apimtis, ir kuriama visą sistemą apimanti struktūra DAA įgyvendinimo pajėgumams sutelkti. Taip pat turėtų būti padidinti pasaulio aplinkos stebėsenos pajėgumai.

Kadangi verslo įmonės yra ekonomikos varikliai, „Rio+20“ turi suteikti impulsą **aktyvesniam privačiojo sektoriaus dalyvavimui**. Verslo įstaigos ir pilietinė visuomenė turi atlikti svarbų vaidmenį įvairiose šiame komunikate siūlomose partnerystėse ir schemose, pavyzdžiui, dėl vandens, energijos, maisto prekių, miškų, finansavimo.

5. BŪSIMI DARBAI

Nors nuo 1992 m. Rio de Žaneire vykusio aukščiausiojo lygio susitikimo kai kuriose srityse buvo padaryta tvaraus vystymosi pažanga, pagrindiniai pasaulio aplinkos, ekonomikos ir socialiniai uždaviniai dar nėra išspręsti. Šiame komunikate išdėstytas Komisijos pirminis požiūris rengiantis „Rio+20“ susitikimui.

„Rio+20“ yra svarbi galimybė paspartinti tvarų vystymąsi visame pasaulyje. Tačiau šioje konferencijoje neužteks tik paskelbti gerus ketinimus – tam, kad „Rio+20“ taptų svarbiu įvykiu, suteikiančiu stiprų impulsą pereiti prie ekologiškos ekonomikos ir geresnio valdymo, reikalingi konkretūs veiksmai. ES yra pasiruošusi diskutuoti su visomis šalimis ir dalyviais dėl to, kaip toliau formuoti darbotvarkę ruošiantis „Rio+20“. Visos šalys ir visi dalyviai turi dirbti drauge, kad „Rio+20“ rezultatai padėtų išspręsti visuotinius mūsų uždavinius. Kartu turime imtis konkrečių ir veiksmingų priemonių, galinčių turėti akivaizdų poveikį visame pasaulyje.

Priedas

2020 m. Europos strategija. Tikslai ir pavyzdinės iniciatyvos

Pagrindiniai tikslai

- 1) 75 % 20–64 amžiaus žmonių turėtų turėti darbą;
- 2) 3 % ES BVP turėtų būti investuojami į MTTP;
- 3) turi būti pasiekti „20–20–20“ – klimato ir (arba) energijos vartojimo tikslai: 20 % sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, pasiekti, kad 20 % energijos būtų iš atsinaujinančių energijos šaltinių ir pasiekti, kad energijos vartojimo efektyvumas pagerėtų 20 % (įskaitant didesnę šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažinimą iki 30 %, jei bus tinkamos sąlygos);
- 4) mokyklos nebaigusių asmenų dalis turėtų būti mažesnė kaip 10 % ir bent 40 % jaunesnės kartos atstovų turėtų turėti aukštąjį išsilavinimą;
- 5) ant skurdo ribos gyvenančių žmonių skaičius turėtų sumažėti 20 milijonų.

Pavyzdinės iniciatyvos

- 1) **„Inovacijų sąjunga“**. Sudaryti geresnes pagrindines sąlygas ir mokslinių tyrimų ir inovacijų finansavimo sąlygas, kad būtų užtikrinta, jog novatoriškos idėjos virstų prekėmis ir paslaugomis, kurios skatintų augimą ir naujų darbo kūrimą;
- 2) **„Judus jaunimas“**. Gerinti švietimo sistemų rezultatus ir sudaryti geresnes sąlygas jaunimui patekti į darbo rinką;
- 3) **„Europos skaitmeninė darbotvarkė“**. Greičiau plėtoti spartųjį internetą ir užtikrinti, kad namų ūkiai ir įmonės galėtų naudotis bendros skaitmeninės rinkos teikiamais privalumais;
- 4) **„Tausiai išteklius naudojanti Europa“**. Padėti atsieti ekonomikos augimą nuo išteklių naudojimo, remti perėjimą prie mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančių technologijų ūkio, didinti energijos iš atsinaujinančių išteklių naudojimą, modernizuoti mūsų transporto sektorių ir skatinti energijos vartojimo efektyvumą.
- 5) **„Globalizacijos erai pritaikyta pramonės politika“**. Kurti geresnę verslo aplinką, visų pirma MVĮ, remti tvirtos ir tvarios pramonės bazės kūrimą, kad galėtume konkuruoti pasauliniu mastu.
- 6) **„Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkė“**. Modernizuoti darbo rinkas ir žmonėms suteikti daugiau kompetencijos sudarant galimybes tobulinti įgūdžius bet kuriuo gyvenimo etapu, kad būtų didinamas darbo jėgos aktyvumas, darbo pasiūla labiau atitiktų paklausą, taip pat pasitelkiant darbo jėgos judumą.
- 7) **„Europos kovos su skurdu planas“**. Užtikrinti socialinę ir teritorinę sanglaudą, kad visi galėtų pasinaudoti augimo ir naujų darbo vietų teikimais privalumais, o skurstantys ir socialiai atskirti asmenys galėtų gyventi oriai ir aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime.

